

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI TASHQI ISHLAR VAZIRLIGI
JAHON IQTISODIYOTI VA DIPLOMATIYA UNIVERSITETI
O‘ZBEK VA RUS TILLARI KAFEDRASI HAMDA
YEVROPA VA TURKIY TILLAR KAFEDRASI**

**TASHQI SIYOSIY VA TASHQI IQTISODIY ALOQALAR UCHUN
KADRLAR TAYYORLASHDA TIL TA’LIMI VA TARJIMA MASALALARI**

**(ЯЗЫКОВОЕ ОБУЧЕНИЕ И ВОПРОСЫ ПЕРЕВОДА ПРИ
ПОДГОТОВКЕ КАДРОВ ДЛЯ ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКИХ И
ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ) MAVZUSIDAGI XVI
AN’ANAVIY ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA**

TO‘PLAMI

2026-YIL 28-MART

TOSHKENT – 2026

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universitetining O‘zbek va rus tillari kafedrası hamda Yevropa va turkiy tillar kafedrası tomonidan 2026-yil 28-martda o‘tkazilgan **“Tashqi siyosiy va tashqi iqtisodiy aloqalar uchun kadrlar tayyorlashda til ta’limi va tarjima masalalari”** mavzusidagi ilmiy-amaliy konferensiya to‘plami JIDU Ilmiy muvofiqlashtiruvchi kengashning 2026–yil iyundagi majlisi qarori bilan nashrga tavsiya etildi.

“Tashqi siyosiy va tashqi iqtisodiy aloqalar uchun kadrlar tayyorlashda til ta’limi va tarjima masalalari” mavzusidagi ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to‘plami // – Toshkent: JIDU, 2026. – 275 bet.

Mas’ul muharrir:

O‘zbek va rus tillari kafedrası mudiri, dotsent
Yevropa va turkiy tillar kafedrası mudiri,
dotsenti, f.f.n
Oliy ta’limdan keyingi ta’lim ofisi boshlig‘i, s.f.n.

M.Abduraxmanova

V.Mamatkasimova

M. Siddiqova

Taqrizchilar:

G.S. Kurbonova – O‘zMU Fransuz filologiyasi kafedrası professori v. b., (DSc)
A.X.Aripova – Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universitetining O‘zbek va rus tillari kafedrası dotsenti, f.f.n.

Ushbu ilmiy-amaliy konferensiyaning maqolalarini tahlil qilish va chop etishga tavsiya etish uchun tahririyat–noshirlik guruhi:

Sh. Sh.Xudaykulova – O‘zbek va rus tillari kafedrası dotsent v.b., f.f.f.d.(Phd)

Sh. U.Normatova – O‘zbek va rus tillari kafedrası dotsenti, f.f.n.

MUNDARIJA

<u>SUN’IY INTELLEKT TIL TA’LIMIDA: CHATGPT IMKONIYATLARIDAN OQILONA FOYDALANISHNING METODIK YO’LLARI</u>	7
SH.U.NORMATOVA (JIDU)	
<u>NEMIS TILI TA’LIMIDA MADANIY KOMPONENTNI RIVOJLANTIRISHDA ADABIYOTNING ROLI</u>	13
G.R.ASATOVA (JIDU)	
<u>МЕЖПРЕДМЕТНАЯ ИНТЕГРАЦИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЮРИСПРУДЕНЦИИ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ БУДУЩЕГО ЮРИСТА</u>	19
Н.Э.ШАРИПОВА (УМЭД)	
<u>OLIY TA’LIM MUASSASALARIDA IKKINCHI XORIJIIY TILNI O’QITISH SAMARADORLIGIGA TA’SIR ETUVCHI OMILLAR</u>	27
K.Q.ISTAMOVA (JIDU)	
<u>O’ZBEKISTONDA CHET ELLIKLARGA TURK TILINI O’QITISH USULLARI VA TA’LIM JARAYONIDA MUAMMOLAR</u>	32
N.SH.XODJAYEVA (JIDU)	
<u>O’ZBEK TILI DARSLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA BADIY MATNDAN FOYDALANISHNING YANGICHA USULLARI</u>	43
M.X.SADULLAYEVA (JIDU)	
<u>ADABIYOT DARSLARIDA TABIAT TASVIRIGA OID MATNLARNI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ORQALI O’QITISH</u>	49
M.F.FOZILOVA (O’zDJTU)	
<u>DIPLOMATIK MULOQOT KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHDA MADANIY RESURSLARNI O’RGATISHNING AHAMIYATI</u>	58
M.D.ABDURAXMANOVA (JIDU)	
<u>TALABA–YOSHLARDA VATANPARVARLIK QADRIYATLARINI SHAKLLANTIRISHDA BADIY USLUB VA MILLIY SHE’RIYATNING O’RNI</u>	64
SH.S.XUDAYKULOVA (JIDU)	
<u>К ВОПРОСУ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНО–КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ–МЕЖДУНАРОДНИКОВ В ПРОЦЕССЕ ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА</u>	70
Г.М.РАХМАТУЛЛАЕВА (УМЭД)	

<u>O'ZGARUVCHI DUNYODA BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARI VA ZAMONAVIY TA'LIM TRENDLARI</u>	76
A.X.ARIPOVA (JIDU)	
<u>QADRIYATLAR VOQEALANISHINING DISKURSIV MODEL</u>	83
G.R.KOMILOVA (ToshDO'TAU)	
<u>ЯЗЫКОВАЯ ПОДГОТОВКА КАК ФАКТОР УСПЕХА В МЕЖДУНАРОДНОЙ ПОЛИТИКЕ</u>	91
A.B.ATABEKOVA (УМЭД)	
<u>LOTIN TILINING DIPLOMATIYA SOHASIDA QO'LLANISH XUSUSIYATLARI</u>	95
SH.A.XASANOVA (JIDU)	
<u>O'ZBEK TILINI IKKINCHI TIL SIFATIDA O'QITISHDA MILLIY REALIYALARNING LINGVODIDAKTIK IMKONIYATLARI</u>	102
D.D.SAYFULLAYEVA (JIDU)	
<u>ДИСКУРСИВНЫЕ ОСОБЕННОСТИ РЕЧИ СТУДЕНТОВ, ИЗУЧАЩИХ РУССКИЙ ЯЗЫК КАК ИНОСТРАННЫМ</u>	105
B.B. МЯКОТА (УМЭД)	
<u>ПСИХОЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ДИПЛОМАТИЧЕСКОГО ДИСКУРСА У СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ</u>	112
T.D.ПОЛАТОВА (УМЭД)	
<u>СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ РАЗВИТИЯ РЕФЛЕКСИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В ПРЕПОДАВАНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА</u>	120
P.Ш.АБДУМУМИНОВА (УМЭД)	
<u>NEMIS TILI YO'NALISHI TALABALARINING MAMLAQATSHUNOSLIKKA OID BILIMLARINI BADIY MATNLAR ORQALI TAKOMILLASHTIRISH TEXNOLOGIYASI</u>	126
A.P.NARMATOVA (JIDU)	
<u>РОЛЬ ГЛАГОЛЬНЫХ КОНСТРУКЦИЙ В ФОРМИРОВАНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ РЕЧИ СТУДЕНТОВ ДИПЛОМАТИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ</u>	130
Ю.Б.ЮЛДАШБАЕВА (УМЭД)	
<u>ONA TILI TA'LIMIDA O'QIB TUSHUNISH KOMPETENSIYASINI BAHOLOVCHI TOPSHIRIQLARNING HOZIRGI HOLATI TAHLILI</u>	134
M.RASULOVA (ToshDO'TAU TAYANCH DOKTORANTI)	
<u>ZAMONAVIY O'ZBEK TILIDA TIL ME'YORI VA VARIANTLILIK</u>	142
M.M.ABIDOVA (O'zMU MAGISTRANTI)	

<u>DAVLAT TILI “YUMSHOQ KUCH” QUROLI SIFATIDA</u>	151
S.D.SALIXOVA (JIDU TALABASI)	
<u>GLOBALIZATSIYA SHAROITIDA HUQUQIY NEOLOGIZMLAR VA ULARNING QO‘LLANISHI</u>	156
L.M.TURSUNOVA (JIDU TALABASI)	
<u>FERDINAND DYUSHENNING “QAMAR” ROMANINI TARJIMA QILISHDA MADANIY EKVIVALENTLIK MASALALARI</u>	162
V.A.MAMATKASIMOVA (JIDU)	
<u>CHET TILINI O‘QITISHDA “HA” VA “YO‘Q” SO‘Z MA‘NOLARINING BERILISHI XUSUSIDA</u>	167
H.K.IMAMOVA (JIDU)	
<u>INSON TANA TAJRIBASI VA UNING MAQOLLARDA AKS ETISHI</u>	172
Q.N.NAZAROV (JIDU)	
<u>ISPAN TILIDA REKLAMA MATNLARIDA LINGVOKULTURAL KODLARNI O‘RGANISH</u>	180
N.A.SAIDOVA (JIDU)	
<u>VIRTUAL TA‘LIM MUHITI ASOSIDA ISPAN TILINI O‘QITISHNING INNOVATSION MODELLARI</u>	185
N.K.XAYRULLAYEVA (JIDU)	
<u>ПЕЙОРАТИВНОСТЬ, ВЫРАЖЕННАЯ ПОСРЕДСТВОМ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ В УЗБЕКСКОМ И РУССКОМ ЯЗЫКЕ</u>	193
M.K.ZARIPOVA (TepГУ)	
<u>МОТИВАЦИЯ И ВАЛЕНТНОСТЬ КАК ФАКТОРЫ РАСШИРЕНИЯ СЕМАНТИЧЕСКОГО ПОЛЯ «BEHAVIOUR / ПОВЕДЕНИЕ»</u>	199
L.A.ABDULLAEVA (UMЭД)	
<u>ISPAN TILIDAGI ILMIY MATNLARNI O‘ZBEK TILIGA TARJIMA QILISHDA TERMINOLOGIK MOSLIK VA ANIQLIK</u>	205
N.A.SAIDOVA (JIDU)	
<u>NAVIGATING THE INTERPLAY OF QUALITY EDUCATION AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT: STRATEGIC IMPERATIVES AND TECHNOLOGICAL INNOVATIONS IN UZBEKISTAN’S PEDAGOGICAL LANDSCAPE</u>	211
N.X.RAXIMOVA, B.A.UMIRZAKOVA (UWED)	
<u>TALABALARNING LINGVISTIK KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA INTERFAOL MATN TAHLILI TEXNOLOGIYALARI</u>	216
O.Q.MO‘MINOVA (O‘zDITU)	

<u>ZAMONAVIY TA'LIM SHAROITIDA O'ZBEK TILINI O'QITISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR</u>	222
F.R.AZIZOVA (JIDU)	
<u>СТОРИТЕЛЛИНГ КАК ФОРМА ЦИФРОВОГО НАРРАТИВА В СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЯХ</u>	227
A.C.KALBAEV (УМЭД)	
<u>TALABALAR TARJIMA FAOLIYATINI KUZATISH VA TAHLIL QILISH METODLARI</u>	233
N.F.BABAMURODOVA (O'zDJTU TAYANCH DOKTORANTI)	
<u>SUN'IY INTELLEKT VA YOSHLARNING SIYOSIY ISHTIROKI: RAQAMLI DEMOKRATIYA SHAROITIDA YANGI TENDENSIYALAR</u>	239
S.K.QO'SHIYEVA (УМО'IKTI TAYANCH DOKTORANTI)	
<u>ИНТЕГРАЦИЯ ПОДГОТОВКИ К DELF В ПРОЦЕСС ОБУЧЕНИЯ ФРАНЦУЗСКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ: КОМПЕТЕНТНОСТНЫЙ ПОДХОД</u>	247
C.Ю.САЙДАЗИМОВА (УМЭД)	
<u>DONALD J. TRUMPNING INAUGURATSIYA NUTQI: SIYOSIY DISKURS VA TARJIMA STRATEGIYALARI</u>	255
A.R.ABDULLAYEV (JIDU)	
<u>RAQAMLI KORPUS TILSHUNOSLIGI VA SUN'IY INTELLEKT DAVRIDA O'ZBEK TILI: MILLIY KORPUSNI TAKOMILLASHTIRISH VA SINXRON TARJIMA TEXNOLOGIYALARI</u>	262
SH.J.JAHONOV (JIDU TALABASI)	
<u>РОЛЬ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ</u>	269
H.G. БУКРЕЕВА (УМЭД)	

2. The White House. The Inaugural Address. January 20, 2025.
3. The American Presidency Project. Inaugural Address. Donald J. Trump (2nd Term). January 20, 2025.
4. Chilton P. Analysing Political Discourse: Theory and Practice. London: Routledge, 2004.
5. Fairclough N., Fairclough I. Political Discourse Analysis: A Method for Advanced Students. London; New York: Routledge, 2012.
6. Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. 3rd ed. London; New York: Routledge, 2018.
7. Venuti L. The Scandals of Translation: Towards an Ethics of Difference. London; New York: Routledge, 1998.
8. Malone J. L. The Science of Linguistics in the Art of Translation. Albany: SUNY Press, 1988.

RAQAMLI KORPUS TILSHUNOSLIGI VA SUN’IY INTELLEKT DAVRIDA O‘ZBEK TILI: MILLIY KORPUSNI TAKOMILLASHTIRISH VA SINXRON TARJIMA TEXNOLOGIYALARI

SH.J.JAHONOV (JIDU talabasi)

Annotatsiya: Mazkur maqolada raqamli korpus tilshunosligining o‘zbek tili rivojlanishidagi o‘rni hamda sun’iy intellekt asosidagi sinxron tarjima texnologiyalari tahlil qilinadi. Tadqiqotda o‘zbek tili milliy korpusining hozirgi holati, mavjud muammolar, ma’lumotlar yetishmasligi, lingvistik belgilashning kamligi va morfologik murakkabliklar ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, tabiiy tilni qayta ishlash NLP va neyron tarjima tizimlarini joriy etish imkoniyatlari baholanadi. Natijada o‘zbek tilini raqamlashtirish, milliy korpusni kengaytirish va sun’iy intellekt bilan integratsiya qilish bo‘yicha asosiy yo‘nalishlar taklif etiladi.

Kalit so‘zlar: raqamli korpus tilshunosligi, o‘zbek tili, milliy korpus, sun’iy intellekt, sinxron tarjima, NLP, katta ma’lumotlar, raqamli transformatsiya.

Globalizatsiya jarayonlarining jadallashuvi natijasida turli tillarda so‘zlashuvchi insonlar o‘rtasida tezkor va samarali muloqotga ega bo‘lgan ehtiyoj keskin ortmoqda. Ayniqsa, xalqaro diplomatiya, biznes va ilmiy hamkorlik sohalarida til to‘siqlarini bartaraf etish muhim vazifaga aylandi. Shu nuqtayi nazardan, sinxron tarjima texnologiyalari zamonaviy muloqotning ajralmas qismi sifatida shakllanmoqda. Sinxron tarjima nutqni real vaqt rejimida boshqa tilga o‘girish imkonini berib, axborot almashuvining uzluksizligini ta’minlaydi. An’anaviy sinxron tarjima inson tarjimonlari tomonidan amalga oshirilgan bo‘lsa, hozirgi kunda sun’iy intellekt asosidagi avtomatik tizimlar bu jarayonni sezilarli darajada o‘zgartirmoqda. Tabiiy tilni qayta ishlash–NLP, neyron tarmoqlar va katta ma’lumotlar texnologiyalari tarjima jarayonini avtomatlashtirish imkonini bermoqda. Natijada nutqni tanish, tarjima qilish va qayta nutqqa aylantirish bir butun tizim sifatida ishlay boshladi. Biroq, o‘zbek tili kabi agglutinativ tillarda sinxron tarjima tizimlarini joriy etish murakkab hisoblanadi. So‘zlarning ko‘p variantlilik, qo‘shimchalar tizimi va kontekstga bog‘liqlik avtomatik tarjima aniqligiga ta’sir qiladi. Shu sababli, ushbu tadqiqotning maqsadi sun’iy intellekt asosidagi sinxron tarjima tizimlarining ishlash mexanizmini tahlil qilish, ularning tilshunoslik bilan bog‘liqligini ochib berish hamda o‘zbek tili uchun rivojlantirish yo‘llarini aniqlashdan iborat.

Mazkur tadqiqotda sinxron tarjima tizimlari va sun’iy intellekt texnologiyalarining o‘zaro bog‘liqligini o‘rganish uchun kompleks metodologik yondashuv qo‘llanildi. Avvalo, tizimli tahlil usuli orqali sinxron tarjimaning asosiy komponentlari – avtomatik nutqni tanish (ASR – automatic speech recognition), avtomatik tarjima – (NLP and MT – natural language processing

and machine translation) va nutqqa aylantirish (TTS – text-to speech) bosqichlari o’rganildi. Bu komponentlar yagona texnologik zanjir sifatida tahlil qilindi. Avtomatik nutqni aniqlash (ASR) – ma’ruzachining nutqi real vaqt rejimida raqamlashtirilib, matn ko’rinishiga o’tkaziladi. Mashina tarjimasi va tilni qayta ishlash (NLP and MT) – olingan matn semantik, sintaktik va kontekstual jihatdan tahlil qilinib, maqsad tiliga tarjima qilinadi. Matnni nutqqa aylantirish (TTS) – tarjima qilingan matn tabiiy ohangdagi nutqqa aylantirilib, tinglovchiga yetkaziladi.

ASR (AUTOMATIC SPEECH RECOGNITION): NUTQNI RAQAMLI MATNGA AYLANTIRISH ASR texnologiyasi sinxron tarjima tizimining boshlang’ich bosqichi hisoblanadi. Uning asosiy vazifasi inson nutqini real vaqt rejimida tanib, uni matn shakliga o’tkazishdan iborat. Bu jarayon bir qarashda oddiy ko’rinsa da, aslida murakkab akustik va lingvistik modellar asosida amalga oshiriladi. ASR tizimlari tovush signalini avvalo kichik segmentlarga ajratadi va har bir segmentni fonetik birliklar – fonemalar darajasida tahlil qiladi. Keyinchalik bu fonemalar lingvistik model yordamida so’zlarga birlashtiriladi. Zamonaviy ASR tizimlari chuqur o’rganish (Deep Learning) asosida ishlovchi neyron tarmoqlardan foydalanadi, bu esa aniqlikni sezilarli darajada oshiradi. Biroq, o’zbek tilida ASR tizimlari bir qator muammolarga duch keladi. Talaffuzdagi farqlar, dialektal o’zgarishlar va fonetik xususiyatlar nutqni to’g’ri aniqlashni qiyinlashtiradi. Bundan tashqari, shovqinli muhit va nutq tezligining o’zgarishi ham aniqlikka ta’sir ko’rsatadi.

Shu sababli, o’zbek tilida samarali ASR tizimini yaratish uchun katta hajmdagi audio ma’lumotlar bazasi zarur. **NLP (NATURAL LANGUAGE PROCESSING): MATNNI TUSHUNISH VA TARJIMA QILISH** ASR orqali olingan matn keyingi bosqichda NLP tizimiga uzatiladi. NLP – bu sun’iy intellektning tilni tushunish, tahlil qilish va qayta ishlash bilan shug’ullanuvchi sohasi bo’lib,

sinxron tarjima jarayonining “intellektual markazi” hisoblanadi. NLP tizimi avvalo matnni sintaktik va semantik jihatdan tahlil qiladi. Bu jarayonda soʻzlarning grammatik roli, gap tuzilishi va umumiy ma’no aniqlanadi. Shundan soʻng, neyron tarjima modeli (Neural Machine Translation) yordamida matn boshqa tilga oʻgiriladi.

Zamonaviy tarjima tizimlari Transformer arxitekturasida ishlaydi, bu esa kontekstni chuqur anglash imkonini beradi. Oʻzbek tilida NLP tizimlarini rivojlantirish murakkab masala hisoblanadi. Tilning agglutinatив xususiyati tufayli soʻzlarga koʻplab qoʻshimchalar qoʻshiladi va bu har bir soʻzning yuzlab variantlarini yuzaga keltiradi. Bu esa model uchun tahlilni qiyinlashtiradi. Shuningdek, oʻzbek tilida parallel korpuslarning yetishmasligi tarjima sifatini pasaytiradi. TTS (TEXT-TO-SPEECH): TARJIMANI NUTQQA AYLANTIRISH TTS texnologiyasi sinxron tarjima tizimining yakuniy bosqichi boʻlib, tarjima qilingan matnni inson ovozigacha yaqin shaklda qayta ishlab chiqaradi. Bu jarayon tinglovchi uchun tarjimani tabiiy va tushunarli tarzda yetkazishni taʼminlaydi. TTS tizimlari matnni fonetik birliklarga ajratadi va ularni akustik model yordamida ovoz signaliga aylantiradi.

Zamonaviy TTS tizimlari neyron tarmoqlar asosida ishlaydi va inson ovozigacha juda yaqin natijalar bera oladi. Intonatsiya, urgʻu va pauzalarni toʻgʻri berish ushbu texnologiyaning asosiy vazifalaridan biridir. Oʻzbek tilida TTS tizimlari hali toʻliq mukammallashmagan. Ayrim hollarda ovoz sunʼiy eshitiladi yoki urgʻular notoʻgʻri qoʻyiladi. Bu esa tinglovchining matnni toʻgʻri qabul qilishiga salbiy taʼsir qiladi. Shu sababli, oʻzbek tilida tabiiy ovoz modellarini yaratish muhim yoʻnalishlardan biri hisoblanadi. Quyidagi 1-rasmda ASR, NLP va TTS texnologiyalari integratsiyasiga asoslangan sinxron tarjima tizimining ishlash mexanizmi aks ettirilgan. 1-rasm. Sunʼiy intellekt asosida ASR, NLP va TTS komponentlari integratsiyasida sinxron tarjima jarayonining modeli

Tadqiqotda taqqoslash metodi yordamida inson tarjimonlari va sun’iy intellekt tizimlarining ishlash samaradorligi qiyosiy tahlil qilindi. Bu orqali SI tizimlarining ustunliklari va kamchiliklari aniqlab olindi.

Xususan, tezlik va hajm bo’yicha ustunlik, lekin kontekstni chuqur anglashdagi kamchiliklar kuzatildi. Shuningdek, tabiiy tilni qayta ishlash NLP metodlari asosida neyron tarjima tizimlarining ishlash prinsiplari o’rganildi. Bu jarayonda parallel matnlar bazasi, lingvistik korpuslar va katta ma’lumotlarning roli alohida tahlil qilindi. O’zbek tili uchun mavjud resurslar va ularning cheklanganligi ham baholandi. Konseptual yondashuv asosida o’zbek tilida sinxron tarjima tizimini rivojlantirish modeli ishlab chiqildi. Ushbu model ma’lumotlarni yig’ish, ularni belgilash, SI modellarini o’qitish va real tizimlarga joriy etish bosqichlarini o’z ichiga oladi. Mazkur metodlar tadqiqotning ilmiy asoslanganligini ta’minlab, olingan natijalar uchun mustahkam poydevor yaratdi.

Tadqiqot natijalari shuni ko’rsatdiki, sun’iy intellekt asosidagi sinxron tarjima tizimlari kommunikatsiya jarayonini sezilarli darajada tezlashtiradi va inson omiliga bo’lgan bog’liqlikni kamaytiradi. Nutqni avtomatik tanish va tarjima qilish texnologiyalari qisqa vaqt ichida katta hajmdagi axborotni qayta ishlash imkonini bermoqda. Bu ayniqsa xalqaro konferensiyalar va onlayn platformalarda samarali qo’llanilmoqda. Biroq o’zbek tiliga moslashuv darajasi hali past ekanligi aniqlandi. Agglutinatив tuzilish sababli so’zlarning ko’plab variantlari mavjud bo’lib, bu tarjima tizimlarida aniqlikni pasaytiradi. Natijada grammatik xatoliklar, noto’g’ri kelishik qo’llanishi va ma’no yo’qotilishi kuzatiladi. Ayniqsa, kontekstni tushunish va frazeologik birliklarni tarjima qilishda muammolar mavjud. Natijalar shuni ham ko’rsatdiki, o’zbek tilida parallel korpuslarning yetishmasligi AI modellarining rivojlanishini cheklamoqda.

Lingvistik belgilangan ma’lumotlar bazasi yetarli emasligi sababli, tizimlar yetarli darajada o’qitilmagan. Shu bilan birga, sinxron tarjima tizimlarining potentsiali yuqori ekanligi aniqlandi. Agar katta hajmdagi sifatli ma’lumotlar bazasi yaratilsa, o’zbek tilida ham yuqori aniqlikdagi avtomatik tarjima tizimlarini ishlab chiqish mumkin.

Olingan natijalar asosida shuni ta’kidlash mumkinki, o’zbek tilida sun’iy intellekt asosidagi sinxron tarjima tizimlarini rivojlantirish uchun kompleks yondashuv zarur. Eng muhim yo’nalishlardan biri – katta hajmdagi lingvistik korpuslarni yaratish va ularni sifatli belgilashdir. Bu SI modellarining samarali ishlashi uchun asos bo’lib xizmat qiladi. Shuningdek, o’zbek tilining morfologik xususiyatlarini hisobga olgan holda maxsus NLP modellarini ishlab chiqish talab etiladi. Standart global modellar o’zbek tiliga to’liq mos kelmasligi sababli, milliy darajada moslashtirilgan texnologiyalar zarur. Tadqiqotda sun’iy intellekt asosidagi NovoLearning platformasining til kompetensiyasiga ta’siri o’rganilgan. Keltirilgan statistik ma’lumotlarga ko’ra, sun’iy intellekt asosidagi vositalar gapirish, tinglash va yozish ko’nikmalarining rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko’rsatganligini aks ettiradi. Sinxron tarjima tizimlarini rivojlantirish uchun parallel matnlar bazasini kengaytirish ham muhim ahamiyatga ega. Bu tarjima aniqligini oshirishga yordam beradi. Bundan tashqari, multimodal tizimlar – ya’ni nutq, matn va video asosidagi kompleks tarjima platformalarini joriy etish istiqbolli yo’nalish hisoblanadi. Muhokama natijalari shuni ko’rsatadiki, sinxron tarjima texnologiyalari nafaqat lingvistik, balki strategik ahamiyatga ega. Ular xalqaro muloqotni rivojlantirish, ta’lim tizimini modernizatsiya qilish va iqtisodiy hamkorlikni kuchaytirishda muhim rol o’ynaydi. Shunday qilib, o’zbek tilini sun’iy intellekt tizimlariga integratsiya qilish kelajakda uning global raqamli makondagi o’rnini mustahkamlashga xizmat qiladi. Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko’rsatdiki, sun’iy intellekt asosidagi sinxron tarjima

texnologiyalari zamonaviy kommunikatsiya tizimlarining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Ular real vaqt rejimida axborot almashinuvini ta’minlab, til to’siqlarini samarali bartaraf etish imkonini beradi. Ayniqsa, global integratsiya jarayonlari kuchayib borayotgan bir davrda bunday texnologiyalarning ahamiyati yanada ortmoqda. Tahlillar asosida aniqlanishicha, o’zbek tilida sinxron tarjima tizimlarini rivojlantirish uchun asosiy muammolar lingvistik korpuslarning yetishmasligi, morfologik murakkablik va parallel matnlar bazasining kamligi hisoblanadi. Bu omillar sun’iy intellekt tizimlarining aniqligi va samaradorligiga salbiy ta’sir ko’rsatmoqda.

Shu bilan birga, o’zbek tilining agglutinativ tuzilishi avtomatik tahlil jarayonini murakkablashtiradi, bu esa maxsus moslashtirilgan texnologik yondashuvlarni talab etadi. Shu nuqtai nazardan, o’zbek tilini raqamli transformatsiya qilish quyidagi strategik yo’nalishlarni talab etadi: milliy korpusni kengaytirish va standartlash, lingvistik belgilangan ma’lumotlar bazasini yaratish, sun’iy intellekt modellarini o’zbek tiliga moslashtirish hamda multimodal tarjima tizimlarini joriy etish. Xulosa qilib aytganda, sinxron tarjima texnologiyalarini rivojlantirish nafaqat ilmiy–texnik, balki strategik vazifa hisoblanadi. Bu jarayon o’zbek tilining global raqamli makondagi o’rnini mustahkamlash, xalqaro kommunikatsiyada faol qo’llanilishini ta’minlash va milliy texnologik mustaqillikka erishishda muhim rol o’ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati

1. Ciencia Latina Revista Científica Multidisciplinar. (2023). Volumen 7, Número 4 (Julio–Agosto). https://doi.org/10.37811/cl_rcm.v7i4.7368
2. Cambridge University Press. (2025, July 24). Elements in Generative AI in Education. <https://doi.org/10.1017/9781009618823>

3. Sotomayor Cantos, K. F., Varas Giler, R. C., & Castro Magayanes, I. E. (2023, September). Artificial intelligence in language teaching and learning. *Ciencia Latina Revista Científica Multidisciplinar*, 7(4), 5629–5638. https://doi.org/10.37811/cl_rcm.v7i4.7368

РОЛЬ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ

Н.Г. БУКРЕЕВА (УМЕД)

Аннотация: В современном мире интеграция искусственного интеллекта (ИИ) в образовательный процесс становится актуальной в контексте преподавания иностранных языков. В данной статье раскрывается понятие «искусственный интеллект», приводятся основные инструменты создания интерактивного занятия при помощи ИИ, включая чат-боты, геймификацию, различные образовательные платформы. В работе рассматриваются положительные и отрицательные черты ИИ в процессе преподавания РКИ, влияние современных методов обучения на эффективность образовательного процесса. Указывается необходимость применения новейших методов при обучении студентов с целью привлечения внимания и интереса студентов к русскому языку.

Ключевые слова: образовательный процесс, современные средства преподавания, искусственный интеллект, чат-боты, геймификация, образовательная платформа, тренажёры, симуляторы, методы обучения.

Инновационное образование находится на этапе активной цифровой трансформации, при которой инструменты искусственного интеллекта (ИИ) становятся неотъемлемой частью учебного процесса. «Современные технологии искусственного интеллекта и ИИ–